

KONSULTACJE

Projekt zmian z dnia 28 listopada 2017 roku w postępowaniu cywilnym

The draft of amendments dated 28th of November 2017
in civil proceedings

mgr Anna Sadkowska

E-mail: sadkowska1@o2.pl; nr orcid: 0000-0002-6405-912x

Streszczenie

Niniejsza publikacja dotyczy proponowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości zmian, które mają usprawnić i przyspieszyć postępowanie cywilne. Projekt przewiduje zmiany w Kodeksie postępowania cywilnego, ustawie o księgach wieczystych i hipotece, ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, ustawie prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawie o komornikach sądowych i egzekucji, ustawie o dochodzeniu roszczeń grupowych.

Najistotniejsze zmiany dotyczą postępowania cywilnego. Projekt wprowadza nowe instytucje i nowe uprawnienia dla stron oraz przywraca odrębne postępowanie gospodarcze. Ponadto założeniem zmian jest także uczynienie stron współodpowiedzialnymi za wynik procesu. Projekt jest na etapie konsultacji i nie wiadomo jaki będzie rezultat prac legislacyjnych.

Słowa kluczowe: projekt, postępowanie cywilne, postępowanie przygotowawcze, rozprawa, prekluzja dowodowa.

Summary

This publication is regarding changes proposed by the Ministry of Justice which they are supposed to streamline and to precipitate the civil procedure. The draft is anticipating amendments to the Code of Civil Procedure, the act on the land register and the mortgage, the act on court fees in civil cases, for act law on the system of courts of general jurisdiction, the act on bailiffs and the execution, the act on pursuing claims group.

Substantial changes concern the civil procedure. The draft is introducing new institutions and new entitlements for sides as well as is restoring separate economic proceedings. Moreover also making sides is assuming changes jointly responsible behind the outcome of the process.

The draft is on the consultation phase and it isn't known what result of legislative works will be.

Key words: draft, civil procedure, preparatory proceedings, trial, evidence limitation.

JEL: K15

Wprowadzenie

Na stronach rządowego Centrum Legislacji w dniu 28 listopada 2017 roku został opublikowany projekt ustawy o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw. Jest to projekt Ministerstwa Sprawiedliwości i znajduje się obecnie na etapie opiniowania. Ostatnia modyfikacja miała miejsce 20.09.2018 r. i były to odniesienia wnioskodawcy do uwag. Uwagi do projektu ustawy składali Główny Inspektor Ochrony Danych Osobowych, Sąd Najwyższy, Prezes Urzędu Danych Osobowych, Naczelny Sąd Administracyjny, Krajowa Rada Sądownictwa.

Projekt przewiduje zmiany w Kodeksie postępowania cywilnego, ustawie o księgach wieczystych i hipotece, ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, ustawie prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawie o komornikach sądowych i egzekucji, ustawie o dochodzeniu roszczeń grupowych.

Zmiany w postępowaniu cywilnym

Zostaną dodane przepisy od art. 205¹ § 1 kpc do art. 205¹⁴ kpc. Projektowany przepis art. 205¹ § 1 kpc przewiduje, że przewodniczący zarządza doręczenie pozwu pozwanemu

i wzywa go do złożenia odpowiedzi na pozew, w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż dwa tygodnie. O zarządzeniu doręczenia pozwu zawiadamia się powoda. Odpowiedź na pozew złożona po terminie podlega zwrotowi.

Pierwszą zmianą wynikającą z tego przepisu jest obligatoryjność złożenia odpowiedzi na pozew.

Proponowany przepis art. 205² § 1 kpc stanowi, że równocześnie z doręczeniem w/w pism, poucza się strony o:

1) możliwości rozwiązania sporu w drodze ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem;

2) obowiązku udziału w posiedzeniu przygotowawczym i przedstawienia wszystkich twierdzeń oraz dowodów na tym posiedzeniu;

3) skutkach niedopełnienia tych obowiązków, w szczególności o możliwości wydania przez sąd wyroku zaocznego na posiedzeniu niejawnym i warunkach jego wykonalności, obciążenia kosztami postępowania, a także o możliwości umorzenia postępowania oraz o pominięciu spóźnionych twierdzeń i dowodów;

4) możliwości ustanowienia przez strony pełnomocników procesowych oraz że zastępstwo adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego nie jest obowiązkowe;

5) zwrocie pisma przygotowawczego wniesionego bez zarządzenia przewodniczącego lub jego zezwolenia;

6) obowiązku wniesienia pisma przygotowawczego na zarządzenie przewodniczącego, wymogach co do jego treści i skutkach ich niedochowania;

7) pozwanego także o czynnościach procesowych, które może lub powinien podjąć, jeśli nie uznaje żądania pozwu w całości lub w części, w szczególności o obowiązku złożenia odpowiedzi na pozew, w tym o obowiązujących w tym zakresie wymaganiach co do terminu i formy.

Powyższe pouczenia doręcza się bezpośrednio stronom, także gdy są reprezentowane przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej. Niewątpliwie w/w rozwiązanie stanowi wyjątek od ogólnej zasady, że wszelkie doręczenia sąd dokonuje pełnomocnikowi reprezentującemu stronę, z wyjątkiem wcześniejszego odstępowania odnośnie Skarbu Państwa. W uzasadnionych przypadkach, w szczególności w sprawach zawiłych lub obrachunkowych, przewodniczący może zarządzić wymianę przez strony pism przygotowawczych, oznaczając porządek składania pism, terminy, w których pisma należy złożyć i okoliczności, które mają być wyjaśnione (art. 205³ § 1 kpc).

Zgodnie z art. 205³ § 2 kpc przewodniczący może zobowiązać stronę, by w piśmie przygotowawczym podała wszystkie twierdzenia i dowody istotne dla rozstrzygnięcia sprawy pod rygorem utraty prawa do ich powoływania w toku dalszego postępowania. W takim przypadku twierdzenia i dowody zgłoszone z naruszeniem tego obowiązku podlegają pominięciu, chyba że strona wykaże, iż ich powołanie w piśmie przygotowawczym nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynikała później. Niewątpliwie zmiana w/w polega na wprowadzeniu fakultatywnej dla sądu prekluzji dowodowej.

W art. 205³ § 3 kpc wskazano, że stronę reprezentowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej

przewodniczący może zobowiązać do wskazania w piśmie przygotowawczym także podstaw prawnych jej żądań i wniosków, w miarę potrzeby ograniczając zakres tego wskazania. Przewodniczący zarządza zwrot pisma przygotowawczego złożonego z uchybieniem terminu albo bez zarządzenia o jego wniesieniu.

Niewątpliwie projektodawca wprowadza rozbudowany etap „postępowania wstępnego”, przed skierowaniem sprawy na rozprawę, który polega głównie na wymianie pism procesowych. Etap ten ma służyć poznaniu przez strony wzajemnego stanowiska oraz wymaga czynnego zaangażowania przez strony w proces. Istotną rolę odgrywają też rozbudowane pouczenia dołączane przez przewodniczącego do pism procesowych, aby знаły one swoje prawa i obowiązki i skorzystały z nich w odpowiednim terminie. Już na tym etapie strona może zostać zobowiązana do podjęcia określonych czynności procesowych pod rygorem utraty prawa do ich podejmowania na dalszym etapie postępowania. Wobec powyższego należy podkreślić, że takie uregulowania prawne niejako wymuszają na stronie zaangażowanie w proces już na etapie wstępnym. W mojej ocenie jest to rozwiązanie słusznie bowiem strony są „gospodarzami postępowania cywilnego” a nie sąd. Chociażby przepis art. 139¹ kpc potwierdza w/w twierdzenie, gdyż w sytuacji, gdy pozwany nie odebrał pozwu lub innego pisma procesowego wywołującego potrzebę podjęcia obrony jego praw i nie mają zastosowania domniemania doręczenia, ciężar doręczenia zostaje przerzucony na powoda. Zostaje on zobowiązany przez przewodniczącego do doręczenia w/w pism pozwanemu przez komornika. Następnie powód w terminie dwóch miesięcy składa do akt potwierdzenie odbioru doręczenia pisma pozwanemu przez komornika albo zwraca pismo i wskazuje aktualny adres pozwanego lub dowód, że pozwany przebywa pod adresem wskazanym w pozwie.

Zgodnie z art. 205⁴ kpc po wniesieniu odpowiedzi na pozew, a także gdy odpowiedź na pozew nie została wniesiona, ale wyrok zaoczny nie został wydany, przewodniczący wyznacza posiedzenie przygotowawcze i wzywa na nie strony. Przewidziano w projekcie, że przewodniczący i sąd są obowiązani podejmować czynności tak, by termin pierwszego posiedzenia przygotowawczego przypadł nie później, niż dwa miesiące po złożeniu odpowiedzi na pozew albo ostatniego pisma przygotowawczego złożonego w wykonaniu zarządzenia przewodniczącego, a jeżeli odpowiedź na pozew albo pismo przygotowawcze nie zostaną złożone — nie później, niż dwa miesiące po upływie terminu do złożenia tych pism.

Jednak wyznaczenie posiedzenia przygotowawczego nie jest obligatoryjne i jeżeli okoliczności sprawy wskazują, że nie przyczyni się do sprawniejszego rozpoznania sprawy, przewodniczący może nadać jej właściwy bieg, w szczególności wyznaczyć rozprawę (art. 205⁴ § 3 kpc).

Projektodawca w art. 205⁵ kpc wskazał, że posiedzenie przygotowawcze służy rozwiązaniu sporu bez potrzeby prowadzenia dalszych posiedzeń, zwłaszcza rozprawy. Jeżeli nie uda się rozwiązać sporu, na posiedzeniu przygotowawczym sporządza się z udziałem stron plan rozprawy. Posiedzenie przygotowawcze odbywa się według przepisów o posiedzeniu niejawnym. W toku posiedzenia przygotowawczego zachowa-

nie szczegółowych przepisów postępowania nie jest konieczne, jeżeli przyczyni się to do osiągnięcia celów tego posiedzenia. Strony są obowiązane wziąć udział w posiedzeniu przygotowawczym osobiście lub przez pełnomocników. Jeżeli powód bez usprawiedliwienia nie stawi się na posiedzenie przygotowawcze, sąd umarza postępowanie rozstrzygając o kosztach jak przy cofnięciu pozwu, chyba że sprzeciwi się temu obecny na tym posiedzeniu pozwany.

Jeżeli pozwany nie stawi się na posiedzenie przygotowawcze albo stawiając się nie bierze w nim udziału, plan rozprawy sporządza się bez jego udziału, przy czym pozwanego można obciążyć kosztami postępowania nawet w przypadku wygrania przez niego sprawy (art. 205⁵ § 2–§ 5 kpc).

Przepis art. 205⁶ kpc przewiduje, że na posiedzeniu przygotowawczym przewodniczący ze stronami ustala przedmiot sporu, wyjaśnia ich stanowiska i w miarę potrzeby zaznaja im je z prawnymi aspektami sporu, w tym z możliwymi sposobami jego rozwiązania. Przewodniczący powinien skłaniać strony do pojednania oraz dążyć do ugodowego załatwienia sprawy, w szczególności w drodze mediacji. W tym celu sędzia może poszukiwać ze stronami polubownych sposobów rozwiązania sporu, wspierać strony w formułowaniu propozycji ugodowych oraz wskazywać sposoby i skutki rozwiązania sporu, w tym skutki finansowe. Proponowany przepis art. 205⁷ kpc wskazuje przypadki odroczenia posiedzenia przygotowawczego.

Projektodawca proponuje, iż przebiegu posiedzenia przygotowawczego będzie sporządzany wyłącznie protokół pisemny. W protokole tym nie zamieszcza się oświadczeń złożonych w ramach negocjacji ugodowych; przepis art. 183⁴ § 3 kpc stosuje się odpowiednio tzn. bezskuteczne jest powoływanie się w toku postępowania przed sądem na propozycje ugodowe, propozycje wzajemnych ustępstw lub inne oświadczenia składane w ramach w/w negocjacji.

Przewodniczący może również zarządzić pominięcie innych wzmianek wymaganych przez przepisy ogólne, jeżeli może to ułatwić rozwiązanie sporu bez rozprawy. Jeżeli zawarto ugodę, wciąga się ją do protokołu albo zamieszcza w odrębnym dokumencie, podpisanym przez strony, stanowiącym załącznik do protokołu (art. 205⁸ kpc).

Jeśli dojdzie do przyjęcia planu rozprawy to art. 205⁹ § 1 kpc wskazuje, że zawiera on rozstrzygnięcia sądu co do wniosków dowodowych stron, zastępując w tym zakresie postanowienie dowodowe. W miarę potrzeby plan rozprawy może zawierać:

- 1) dokładne określenie przedmiotów żądań stron, w tym rozmiar dochodzonych świadczeń wraz z należnościami ubocznymi;
- 2) dokładnie określone zarzuty, w tym formalne;
- 3) ustalenie, które fakty i oceny prawne pozostają między stronami sporne;
- 4) terminy posiedzeń i innych czynności w sprawie;
- 5) harmonogram rozprawy, czyli kolejność i termin przeprowadzenia dowodów oraz roztrząsania wyników postępowania dowodowego;
- 6) termin ogłoszenia wyroku;
- 7) rozstrzygnięcia co do innych zagadnień, o ile są niezbędne do prowadzenia postępowania.

W planie rozprawy można się odwoływać do pism procesowych stron. Spory co do poszczególnych zagadnień objętych planem rozprawy rozstrzyga przewodniczący.

Plan rozprawy podpisują strony. Odmowę złożenia podpisu przez stronę odnotowuje się w planie, a przewodniczący zatwierdza plan rozprawy. Plan rozprawy stanowi załącznik do protokołu posiedzenia przygotowawczego. Poza tym stosuje się do niego odpowiednio przepisy o zarządzeniu.

Zatwierdzony w obecności strony plan rozprawy zastępuje zawiadomienie strony o terminach posiedzeń i innych czynności objętych planem. Jeżeli strona była osobiście obecna przy zatwierdzeniu planu rozprawy, zastępuje on także wezwanie strony do wykonania objętych nim obowiązków, które wykonać musi osobiście, w szczególności do stawienia się na czynności wymagające jej osobistego stawiennictwa. O skutkach tych należy stronę pouczyć.

Plan rozprawy z urzędu doręcza się stronie, która nie była obecna przy jego sporządzeniu i zatwierdzeniu. Doręczenie stronie planu rozprawy zastępuje zawiadomienie jej o terminach posiedzeń i innych czynności objętych planem. Jeżeli plan obejmuje obowiązki, które strona wykonać musi osobiście, w szczególności stawienie się na czynności wymagające jej osobistego stawiennictwa, doręcza się go także bezpośrednio stronie; w takim przypadku doręczenie planu zastępuje także wezwanie strony do wykonania tych obowiązków. O skutkach tych należy stronę pouczyć (205¹⁰ kpc). Ponadto przewidziano także możliwość zmiany planu rozprawy przez sąd postanowieniem, a także sporządzenie nowego planu rozprawy w razie istotnej potrzeby.

Przepis art. 205¹² § 1 kpc przewiduje, że strona może przytaczać twierdzenia i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej do chwili zatwierdzenia planu rozprawy. Twierdzenia i dowody zgłoszone po zatwierdzeniu planu rozprawy podlegają pominięciu, chyba że strona wykaże, że ich powołanie nie było możliwe albo potrzeba ich powołania wynika później.

Jeżeli nie zarządzono przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego, strona może przytaczać twierdzenia i dowody aż do zamknięcia rozprawy, z zastrzeżeniem niekorzystnych skutków, które według przepisów niniejszego Kodeksu mogą dla niej wynikać z działania na zwłokę lub niezastosowania się do zarządzeń przewodniczącego i postanowień sądu.

W miarę potrzeby na posiedzeniu przewodniczący może udzielić stronom wskazówek co do prawdopodobnego wyniku sprawy w świetle zgłoszonych do tej chwili twierdzeń i dowodów.

Natomiast jeżeli, w toku posiedzenia okaże się, że o żądaniu lub wniosku strony można rozstrzygnąć na innej podstawie prawnej, niż przez nią wskazana, uprzedza się o tym stronie obecne na posiedzeniu.

Przewodniczący i sąd podejmują czynności w sprawie tak, aby przebiegła zgodnie z planem rozprawy, a jeżeli planu nie sporządzono — w najwcześniejszych możliwych terminach.

Przewodniczący wyznacza terminy posiedzeń w sprawie zgodnie z planem rozprawy, a jeżeli planu nie sporządzono — w najwcześniejszych możliwych terminach.

Zgodnie z dodanym art. 206¹ kpc rozprawę należy przygotować, tak aby nie było przeszkód do rozstrzygnięcia sprawy na pierwszym posiedzeniu na nią wyznaczonym. Więcej niż jedno posiedzenie wyznacza się tylko w razie konieczności, zwłaszcza gdy przeprowadzenie wszystkich dowodów na jednym posiedzeniu nie będzie możliwe. W takim przypadku posiedzenia powinny się odbywać w kolejnych dniach, a jeżeli nie jest to możliwe — tak aby upływ czasu pomiędzy kolejnymi posiedzeniami nie był nadmierny. Przepis art. 208 § 1 kpc wskazuje, że na podstawie planu rozprawy przewodniczący wydaje zarządzenia mające na celu przygotowanie rozprawy. Jeżeli planu rozprawy nie sporządzono, zarządzenia powyższe wydaje się na podstawie pozwu i innych pism procesowych.

Przepis art. 212 § 1 kpc stanowi, że na rozprawie prowadzonej bez planu rozprawy sąd przez zadawanie pytań stronom dąży do tego, aby strony przytoczyły lub uzupełniły twierdzenia lub dowody na ich poparcie oraz udzieliły wyjaśnień koniecznych dla zgodnego z prawdą ustalenia podstawy faktycznej dochodzonych przez nie praw lub roszczeń. W ten sam sposób sąd dąży do wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy, które są sporne. Wnioskodawca proponuje wprowadzenie art. 278¹ kpc, który stanowi, że Sąd może dopuścić dowód z opinii sporządzonej na zlecenie organu władzy publicznej w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę.

Ponadto na podstawie art. 278² kpc złożenie zeznań przez świadka nie stoi na przeszkodzie zasięgnięciu jego opinii jako biegłego, także co do faktów, o których zeznał (świadek-*ekspert*), nawet jeżeli uprzednio sporządził opinię na zlecenie podmiotu innego, niż sąd.

Wprowadzono jeszcze kilka istotnych zmian odnośnie możliwości utrwalania przez strony i uczestników postępowania czynności sądowych za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk, zmian w przepisach o: właściwości rzeczowej i miejscowej, wniosku o wyłączenie sędziego, zmiany w przepisach o zarzucie potrącenia, o powództwie wzajemnym.

Ponadto jeżeli z treści pozwu, w świetle treści załączników i okoliczności wniesienia oraz faktów powszechnie znanych oraz znanych sądowi urzędowo, wynika oczywista bezzasadność powództwa sąd może oddalić powództwo na posiedzeniu niejawnym, nie doręczając pozwu osobie wskazanej jako pozwany ani nie rozpoznając wniosków złożonych wraz z pozwem. Uzasadnienie wyroku sporządza się na piśmie z urzędu. Powinno ono zawierać jedynie wyjaśnienie, dlaczego powództwo zostało uznane za oczywiście bezzasadne. Wyrok z uzasadnieniem sąd z urzędu doręcza tylko powodowi z pouczeniem o sposobie i terminach wniesienia środka zaskarżenia (art. 191¹ § 1 kpc).

Wprowadzenie odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych

Kolejną istotną zmianą jest wprowadzenie odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych czyli powrót do wcześniejszego rozwiązania. Ustawą z dnia 16 września 2011 roku o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz

niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381) z dniem 3 maja 2012 roku uchylono w Kodeksie postępowania cywilnego rozdział I „Przepisy ogólne” działu IVa — „Postępowanie w sprawach gospodarczych” (479⁷⁹–479⁸⁸ kpc) pozostawiono i nadal znajdują się w Kodeksie postępowania cywilnego przepisy o postępowaniach szczególnych, tj. dotyczących postępowania w sprawach z zakresu ochrony konkurencji oraz w sprawie praktyk nieuczciwie wykorzystujących przewagę kontraktową, regulacji energetyki, regulacji telekomunikacji i poczty, regulacji transportu kolejowego oraz przepisów o postępowaniu w sprawach o uznaniu postanowień wzorca umowy za niedozwolone.

Projekt ustawy nawiązuje do rozwiązań, które obowiązywały wcześniej w postępowaniach gospodarczych. Wnioskodawca proponuje przyjęcie tzw. prekluzji dowodowej, o czym stanowi art. 479⁸² kpc. Strona jest obowiązana w swym pierwszym piśmie procesowym powołać wszystkie twierdzenia i dowody pod rygorem utraty prawa ich powoływania w dalszym postępowaniu oraz oświadczyć, że powołała wszystkie twierdzenia i dowody. Jeżeli pismo procesowe nie zawiera oświadczenia w przedmiocie dowodów sąd zwraca stronę do powołania wszystkich twierdzeń i dowodów w terminie tygodnia od dnia otrzymania wezwania. Spóźnione twierdzenia i dowody podlegają pominięciu, chyba że strona wykaże, że ich powołanie nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynika później.

Na wniosek strony, która nie jest przedsiębiorcą lub płaci zryczałtowany podatek dochodowy od osób fizycznych w formie karty podatkowej, sąd gospodarczy rozpoznaje sprawę z pominięciem przepisów niniejszego działu (art. 479⁸³ § 1 kpc).

Powyższy wniosek strona może złożyć najpóźniej przy pierwszej swej czynności po doręczeniu jej pouczeń o jej prawach. Jeżeli wraz z wnioskiem nie okazano decyzji ustalającej wysokość podatku dochodowego w formie karty podatkowej, która stała się ostateczna nie wcześniej, niż rok i sześć miesięcy przed dniem złożenia wniosku, strona przeciwna, w terminie tygodnia od powzięcia wiadomości o tym wniosku, może przedstawić dowód, że strona składająca wniosek nie jest uprawniona do jego złożenia (art. 479⁸³ § 2 i 3 kpc). Ale po wydaniu postanowienia w tym przedmiocie w/w uprawnienie strony, nie podlega dalszemu badaniu.

Projekt nowelizacji procedury cywilnej zakłada, że w postępowaniu w sprawach gospodarczych nie mogą być stosowane te instytucje procesowe, które w praktyce powodują duże opóźnienia w rozpoznaniu sprawy. Ustanowiony zostanie zakaz wytaczania powództwa wzajemnego. Projekt ogranicza możliwość dokonania zmiany przedmiotowej powództwa w przypadku zmiany okoliczności faktycznych. Nie będzie dopuszczalne dokonywanie zmian podmiotowych po stronie powodowej i pozwanej (dopuszczalna pozostanie interwencja i przypozwanie). Ponadto wyłączona zostanie możliwość zawieszenia postępowania na zgodny wniosek stron. Niewłaściwości dającej się usunąć za pomocą umowy stron sąd nie bierze pod rozwagę z urzędu, a jedynie na zarzut pozwanego, zgłoszony i należycie uzasadniony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy.

Projekt wprowadza ograniczenia czasowe w zakresie przekazywania spraw między sądami. Projektowany art. 479⁸⁴

§ 1 kpc stanowi, że przekazanie sprawy przez sąd gospodarczy innemu sądowi, a także odwrotnie w następstwie stwierdzenia, że sprawa jest sprawą gospodarczą albo nią nie jest, może nastąpić w terminie miesiąca od dnia wniesienia odpowiedzi na pozew, jeżeli odpowiedź ta była dotknięta brakami — od dnia usunięcia jej braków, a jeżeli jej nie wniesiono — od dnia upływu terminu do jej wniesienia. Natomiast powyższego ograniczenia nie stosuje się, gdyby nieprzekazanie sprawy doprowadziło do nieważności postępowania. Sprawę, która nie jest sprawą gospodarczą, a której nie przekazano ze względu na upływ w/w terminu, sąd gospodarczy rozpoznaje z pominięciem przepisów niniejszego rozdziału (art. 479⁸⁴ § 2 i § 3 kpc).

Projekt przewiduje nową instytucję, jaką jest umowa dowodowa. Umowa dowodowa miałaby umożliwić wyłączenie dowodów określonego rodzaju, prawdopodobnie tych najbardziej czasochłonnych, np. dowodu z zeznań świadków, dowodu z opinii biegłego. Umowa dowodowa dla swojej skuteczności ma być zawierana na piśmie, a jej ważność nie ma zależeć ani od warunku, ani od terminu — art. 479⁸⁶ kpc. W uzasadnieniu projektu Ministerstwo Sprawiedliwości wskazało, że *umowa dowodowa jest w polskim prawie instytucją nową, przynajmniej na razie wydaje się celowe ograniczenie jej zakresu do kwestii najbardziej oczywistej — możliwości wyłączenia dowodów określonego rodzaju. Należy się spodziewać, że praktyka wykaże, w jakim kierunku winny pójść zmiany tej instytucji, w szczególności, czy należy dopuścić także innej treści postanowienia umowne.*

Wnioskodawca wprowadza prymat dowodu z dokumentu w postępowaniu gospodarczym, a dowód z zeznań świadka sąd może dopuścić jedynie wtedy, gdy po wyczerpaniu innych środków dowodowych lub w ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy (479⁸⁷ kpc).

Ponadto projektodawca wprowadza rozbudowany obowiązek pouczenia stron przez sąd o ich prawach i obowiązkach. Pouczenia udziela się stronie niezwłocznie po złożeniu pierwszego pisma procesowego, a jeżeli było ono dotknięte brakami — po ich usunięciu. Doręczenie następuje na piśmie oraz na wskazany przez stronę adres poczty elektronicznej.

Instytucja zapobiegania „nadużyciu prawa procesowego”

Proponuje się wprowadzenie instytucji zapobiegania tzw. „nadużyciu prawa procesowego” przez stronę, polegającego na wnoszeniu oczywiście bezzasadnych pozwów, wielu zażaleń w tej samej kwestii, czy nieuzasadnionych kolejnych wniosków o wyłączenie sędziego opartych na tych samych okolicznościach, które to działania często prowadzą do przewlekłości postępowania; działania takie będą skutkowały brakiem czynności sądu i dodatkowymi sankcjami dla strony nadużywającej takiego prawa (możliwość obciążenia kosztami postępowania, zasądzenia odsetek w wyższej wysokości niż ustawowe).

Z tego względu ustawodawca proponuje wprowadzenie art. 4¹ kpc, który będzie stanowił, że z uprawnienia przewi-

dzianego w przepisach postępowania stronom i uczestnikom postępowania nie wolno czynić użytku niezgodnego z celem, dla którego je ustanowiono (nadużycie prawa procesowego). Natomiast na podstawie art. 226² kpc stwierdziwszy nadużycie przez stronę prawa procesowego sąd może w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie:

- 1) stronę nadużywającą skazać na grzywnę;
- 2) niezależnie od wyniku sprawy podwyższyć przypadające od strony nadużywającej koszty procesu, a nawet włożyć na nią obowiązek zwrotu wszystkich kosztów, odpowiednio do spowodowanej nadużyciem zwłoki w rozpoznaniu sprawy;
- 3) na wniosek strony przeciwnej:
 - a) przyznać od strony nadużywającej koszty procesu podwyższone odpowiednio do spowodowanego nadużyciem zwiększenia nakładu pracy strony przeciwnej na prowadzenie sprawy, nie więcej jednak niż dwukrotnie;
 - b) zasądzić od strony nadużywającej odsetki należne od zasądzonego świadczenia w stopie podwyższonej odpowiednio do spowodowanej nadużyciem zwłoki w rozpoznaniu sprawy, nie więcej jednak niż dwukrotnie.

Pozostałe zmiany

Wnioskodawca proponuje ponadto przeniesienie czynności w ramach tzw. „postępowania międzyinstancyjnego” (włącznie z badaniem jej dopuszczalności, braków formalnych i fiskalnych środka odwoławczego) do sądu drugiej instancji i wprowadzenie zasady ponownego rozpoznania sprawy (po uchyleniu orzeczenia przez sąd drugiej instancji) przez ten sam skład sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie. Ponadto w projekcie pojawił się pomysł wprowadzenia systemu „zażaleń poziomych” rozpoznawanych przez inny skład sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie w przypadku niektórych kategorii orzeczeń (w szczególności w kwestiach wpadkowych i niekończących postępowania). Ministerstwo Sprawiedliwości proponuje również wydawanie postanowień zaskarżalnych na posiedzeniu niejawnym jako zasady i uzasadnianie ich jedynie na wniosek strony, a nie jak w obecnym stanie prawnym — z urzędu. Proponuje się także modyfikację w niektórych postępowaniach odrębnych (uproszczonym, nakazowym, elektronicznym postępowaniu upominawczym i upominawczym) poprzez umożliwienie rozpoznawania w postępowaniu uproszczonym spraw o roszczenia pieniężne i niepieniężne o wartości przedmiotu sporu do 20.000 zł, umarzenie elektronicznego postępowania upominawczego w przypadku braku podstaw do wydania nakazu zapłaty, jego uchylenia lub wniesienia sprzeciwu. Projekt przewiduje poszerzenie kompetencji referendarzy sądowych poprzez umożliwienie wykonywania czynności także w sądach apelacyjnych, wydawania nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym i podejmowania czynności w większości rejestrów prowadzonych przez sądy.

Poza tym projekt przewiduje ułatwienie dochodzenia konsumentom i innym podmiotom swych praw przed sądem przez uniemożliwienie korzystania w sprawach przeciwko

konsumentom z właściwości przemiennej (np. wytoczenie powództwa przed sąd właściwy miejscowo dla przedsiębiorcy) oraz wprowadzenie możliwości wytoczenia powództwa przeciwko Skarbowi Państwa przed sąd właściwy wg miejsca zamieszkania powoda.

W skrócie należałoby odnieść się do zmian, jakie proponuje wnioskodawca w pozostałych ustawach. I tak wskazano, że *nowelizacja ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz. U. z 2017 r. poz. 1007, z późn. zm.) dotyczy umożliwienia wierzycielowi żądania wpisu hipoteki przymusowej uzyskanej na podstawie tytułu wykonawczego w miejsce istniejącej hipoteki przymusowej wpisanej na podstawie postanowienia sądu o udzieleniu zabezpieczenia (tzw. przekształcenie hipoteki przymusowej z zabezpieczenia w hipotekę przymusową z orzeczenia co do istoty sprawy).*

Zmiany ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2017 r. poz. 1277) są skutkiem wprowadzenia możliwości doręczenia przez komornika pism sądowych w trybie określonym w art. 139 § 1² kpc w brzmieniu zaproponowanym w projekcie.

Projekt przewiduje również zmiany w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 623, z późn. zm.). W uzasadnieniu projektu przez wnioskodawcę wskazano, że *w obecnie funkcjonującej postaci system kosztów sądowych w sprawach cywilnych nie spełnia zakładanych celów motywacyjnych i fiskalnych. Proponuje się dostosowanie opłat do aktualnej siły nabywczej pieniądza między innymi poprzez podwyższenie niektórych opłat sądowych, zmniejszenia liczby opłat stałych. Projekt zakłada również przywrócenie opłaty od wniosku o doręczenie uzasadnienia orzeczenia sądu, która byłaby zaliczana na poczet opłaty od wniesionego następnie środka zaskarżenia, co powinno zapobiec powszechnej obecnie praktyce składania wniosków o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia nawet przez strony wygrywające sprawę i niemające interesu prawnego w jego zaskarżeniu.*

Nowelizację ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. — Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 2062, z późn. zm.) Ministerstwo Sprawiedliwości uzasadnia tym, że jest ona niezbędna z uwagi na wprowadzenie odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych, i do tej ustawy zostałby wprowadzony katalog spraw rozpoznawanych w odrębnym postępowaniu w sprawach gospodarczych. Zmiany w powyższej ustawie skutkować będą utratą mocy przez ustawę z dnia 25 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądu spraw gospodarczych (Dz. U. z 2016 r. poz. 723). Zmiany dotyczą również umożliwienia podejmowania czynności referendarzom sądowym w sądach apelacyjnych.

Zmiany w ustawie z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń grupowych (Dz. U. z 2010 r. poz. 44) polegają na

wprowadzeniu możliwości wymienienia wszystkich członków grupy w liście, która będzie stanowić załącznik do wyroku, co jest niezbędne w przypadku grup liczących wielu członków.

Podsumowanie

W uzasadnieniu niniejszego projektu wskazano, że celami proponowanych zmian są:

1. Racjonalizacja procedowania ze sprawą cywilną pod kątem celów i kosztów postępowania.

2. Wprowadzenie fazy postępowania przygotowawczego mającej na celu zakończenie sporu bez rozprawy, a jeżeli się to nie uda — przygotowanie sprawy do rozstrzygnięcia na pierwszym terminie rozprawy.

3. Ustalenie harmonogramu procedowania w sprawie ze wskazaniem terminu zakończenia sprawy w sądzie I instancji.

4. Odciążenie rozprawy od czynności organizacyjno-technicznych.

5. Włączenie stron w planowanie czynności sądu w ich sprawie, a przez to uczynienie ze stron podmiotów współodpowiedzialnych za sposób oraz czas rozpoznania sprawy w sądzie.

6. Stworzenie warunków oraz narzędzi do efektywnego poszukiwania alternatywnych form rozwiązywania sporów prawnych.

7. Aktywizację sędziów w procesie mediacji między stronami.

W ocenie autora tych zmian „wynikiem wprowadzenia powyższych rozwiązań winno się stać ogólne skrócenie czasu trwania postępowań przed sądami cywilnymi, w szczególności eliminacja przewlekłości postępowania ze wszystkimi jej negatywnymi konsekwencjami (skargami na przewlekłość, skargami do ETPCz, odpowiedzialnością dyscyplinarną i quasi-dyscyplinarną sędziów itd.)”.

W mojej ocenie przedstawiony projekt w pełni odzwierciedla założone cele. Należy zauważyć, że jedną z metod sprawności postępowania jest „segregowanie” spraw od skomplikowanych, wymagających rozpoznania na rozprawie, poprzez sprawy, które mogą zostać rozstrzygnięte w fazie postępowania przygotowawczego, do spraw oczywiście bezzasadnych, które mogą zostać oddalone na posiedzeniu niejawnym. Niewątpliwie proponowane rozwiązania angażują strony w proces, a przewodniczącego zobowiązują do przygotowania racjonalnego planu rozprawy. Projekt jest obecnie na etapie opiniowania i trudno przewidzieć czy zmiany wejdą w życie. W mojej ocenie zmiany z pewnością spowodowałyby szeroko rozumiane usprawnienie postępowania cywilnego i dostosowanie go do „ducha czasu”.